

Національний університет «Чернігівський колегіум»  
імені Т.Г. Шевченка  
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін  
імені О.М. Лазаревського

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

ПОГОДЖЕНО  
Протокол № \_\_ від «\_\_» \_\_\_\_\_ 2020 р.  
Завідувач кафедри  
\_\_\_\_\_

**СИЛАБУС**  
**навчального курсу**  
**«БІОГРАФІСТИКА ТА ПРОСОПОГРАФІЯ»**

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка  
Спеціальність – 014 Середня освіта (Історія)  
Освітній ступінь – магістр  
Форма навчання – денна  
Форма підсумкового контролю – залік

**Запрошений викладач – Томозов Валерій В'ячеславович**, кандидат історичних наук,  
завідувач сектору генеалогічних та геральдичних досліджень Інституту історії України НАН  
України

Тел.: роб. +38(044)279-87-04, моб. +38(067)362-28-80.

Е-mail: [tomazov.valery@gmail.com](mailto:tomazov.valery@gmail.com)

**Персональні профілі та сторінки web-ресурсів:**

<http://irbis-nbuv.gov.ua>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=dhk7Yf0AAAAJ&hl=ru>

<http://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Pages/default.aspx?PersonID=0000018852>

<http://resource.history.org.ua/person/0000445>

<https://orcid.org/0000-0003-4052-9438>

**Години консультацій** – щосереди 16.00 – 17.00 (за попереднім запитом е-поштою у режимі відеоконференції на платформі Zoom).

## 1. Анотація курсу

Навчальний курс «Біографістика та просопографія» розрахований на студентів закладів вищої освіти історичних спеціальностей, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра і навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки магістра.

Курс побудований за вимогами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Навчальна дисципліна «Біографістика та просопографія» призначена для підготовки магістрів 1 та 2 року навчання і розрахована на 1-й семестр, зокрема передбачає 20 лекційних годин і 20 годин самостійної роботи.

Курс складається із двох змістовних модулів (кожен по 5 лекцій, або по 10 лекційних годин): теорія, методика дослідження, розвиток європейської генеалогії; історія вітчизняної генеалогії, аналіз джерельної бази, методика пошуку.

**Зміст першого модулю** передбачає:

- засвоєння термінології з біографістики, її дослідницьких можливостей, цілей та завдань;
- ознайомлення з методикою біографічного дослідження, особливостями джерельної бази біографічного дослідження;
- здобуття навичок з систематизації та оформлення біографічного матеріалу;
- систематизація знань із споріднених дисциплін – генеалогії, некрополістики, мемуаристики та ін.;
- знайомство з історією розвитку біографістики.

**Зміст другого модулю** передбачає:

- засвоєння термінології з просопографії, її дослідницьких можливостей, цілей та завдань;
- ознайомлення з методикою просопографічного дослідження, особливостями джерельної бази просопографічного дослідження;
- здобуття навичок з систематизації та оформлення просопографічного матеріалу;
- систематизація знань із споріднених дисциплін – генеалогії, некрополістики, мемуаристики та ін.;
- знайомство з історією розвитку просопографії.

Лекційний курс покликаний надати загальні знання з історіографії, теорії та методики, зокрема про основні напрями розвитку генеалогії, її дослідницький потенціал, методи та інструментарій, термінологію, закономірності, перспективи розвитку та актуальні проблеми.

Формою підсумкового контролю рівня знань і навичок є залік у 1-ому семестрі.

## **2. Передреквізити курсу.**

Навчальний курс безпосередньо пов'язаний з навчальними курсами з української історіографії, джерелознавства, історії України, всесвітньої історії, зокрема історії середньовіччя, спеціальних історичних дисциплін, базується на вже засвоєному матеріалі і спрямований на поглиблення та систематизацію знань з кресленої дисципліни.

## **3. Постреквізити курсу.**

Отриманні знання та навички будуть у пригоді дід час подальшого засвоєння й опанування освітньо-професійних програмам підготовки магістра 1 та 2 року навчання, зокрема з історії українського та європейського середньовіччя, комплексу спеціальних історичних дисциплін, джерелознавства, а також фахового підходу до виконання науково-дослідних праць.

## **4. Мета курсу.**

- опанувати біографічну та просопографічну термінологію та основні їхні завдання для висвітлення основних напрямів розвитку дисципліни та еволюції її дисциплінарного статусу;
- засвоїти основні поворотні моменти у розвитку дисциплін та їх зв'язок з еволюцією суспільства;
- розглядати конкретний внесок науковців у студіювання актуальних проблем біографістики та просопографії, визначати новизну їхніх досліджень та принципи підходу до опрацювання джерельної бази;
- уміти систематизувати та оформлювати біографічну та просопографічну інформацію, верифікувати джерела;
- орієнтуватися у джерельній базі біографістики та просопографії, відбирати необхідні типи джерел для реалізації запланованого дослідження.

## **5. Очікувані результати курсу.**

*Магістр повинен:*

- володіти базовою науковою термінологією з біографістики, просопографії та суміжних дисциплін;

- пов'язувати завдання, особливості розвитку та дисциплінарний статус біографістики та просопографії з соціально-економічними процесами, що відбуваються в суспільстві різних країн у різній історичний час;
- володіти базовими підходами щодо аналізу джерел з біографістики та просопографії, методиками їхньої верифікації;
- класифікувати та упорядковувати біографічну та просопографічну інформацію відповідно до кінцевої мети дослідження;
- вміти відбирати необхідні джерела для створення біографічного та просопографічного дослідження та розуміти зв'язок джерел з особливостями організації діловодства різних історичних часів.

## 6. Організація навчання.

### Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
<b>Модуль 1. Теорія, методика дослідження, розвиток європейської генеалогії</b>					
1	Біографістики як спеціальна історична дисципліна, її дослідницький потенціал; термінологія, мета та завдання	4	2	-	2
2	Методика дослідження та жанри біографії	4	2	-	2
3	Джерела з для реконструкції біографії, їхня особливість	4	2	-	2
4	Історія та історіографія біографістики	4	2	-	2
5	Біографістика та спорідненні дисципліни	4	2	-	2
<b>Всього за модуль 1</b>		<b>20</b>	<b>10</b>	-	<b>10</b>
<b>Модуль 2. Історія вітчизняної генеалогії, аналіз джерельної бази, методика пошуку</b>					

6	Просопографія як спеціальна історична дисципліна, її дослідницький потенціал; термінологія, мета та завдання	4	2	-	2
7	Методика дослідження та види просопографічних студій	4	2	-	2
8	Джерела для просопографічного дослідження, їхня особливість	4	2	-	2
9	Історія та історіографія просопографії	4	2	-	2
10	Просопографія та споріднені дисципліни	4	2	-	2
<b>Всього за модуль 2</b>		<b>20</b>	<b>10</b>	-	<b>10</b>
<b>Разом за курс</b>		<b>40</b>	<b>20</b>	-	<b>20</b>

## 7. Завдання для самостійної роботи.

Самостійна робота здійснюється у вигляді самоконтролю (опрацювання відповідей на серію ключових питань до кожного з модулів) задля кращого засвоєння ідей, положень, концептів і матеріалів навчального курсу та/або у вигляді виконання реферативних завдань і/чи міні-досліджень *за проблематикою, погодженою з викладачем.*

### 7.1. Перелік питань для самоконтролю

#### Модуль 1

1. Поясніть різницю між біографістикою та біографікою;
2. Поясніть зміст терміну «агіографія»;
3. Поясніть різницю між допоміжними та спеціальними історичними дисциплінами, визначить до яких з них належить біографістика;
4. Визначить основні види біографічних джерел;
5. Окресліть хронологічну локалізацію різних етапів розвитку біографістики;
6. Проаналізуйте внесок вітчизняних дослідників у розвиток біографістики;

7. Назвіть основні біографічні проекти у вітчизняній історіографії;
8. Порівняйте особливості розвитку європейської та вітчизняної біографістики, пояснить причини цих особливостей;
9. Пояснить різницю між науковою та художньою біографією;
10. Назвіть основні жанри біографій;
11. Визначить основні етапи роботи під час створення біографічного дослідження.

## **Модуль 2**

12. Пояснить різницю між біографістикою та просопографією;
13. Пояснить зміст терміну «просопографія», наведіть основні концепції щодо його змістовного наповнення;
14. Пояснить різницю між допоміжними та спеціальними історичними дисциплінами, визначить дисциплінарний статус просопографії;
15. Визначить основні види просопографічних джерел;
16. Окресліть хронологічну локалізацію різних етапів розвитку просопографії;
17. Проаналізуйте внесок вітчизняних дослідників у розвиток просопографії;
18. Назвіть основні біографічні проекти у вітчизняній історіографії;
19. Порівняйте особливості розвитку європейської та вітчизняної просопографії, пояснить причини цих особливостей;
20. Назвіть основні жанри просопографічного дослідження;
21. Визначить основні етапи роботи під час створення просопографічного дослідження.

### **7.2. Орієнтовний перелік тем для рефератів і/або міні-досліджень**

## **Модуль 1**

1. Агіографічна література як жанр біографії;
2. Основні джерела з для реконструкції біографії: види, класифікація, верифікація;
3. Розвиток вітчизняної біографістики як спеціальної дисципліни: основні етапи;
4. Інститут біографічних досліджень НБУ ім. В.І. Вернадського та його внесок у вітчизняну біографістку;
5. В.Л. Модзалевський як біографіст: наукова та науково-організаційна діяльність;
6. Українська енциклопедистка як складова розвитку біографістики;

7. Біографістика та генеалогія: взаємозв'язок дисциплін;
8. Наукова та художня біографії: основні цілі та жанрові особливості.

## Модуль 2

1. Проблема співвідношення біографістика та просопографії;
2. Основні джерела з для реконструкції біографії: види, класифікація, варіфікація;
3. Розвиток вітчизняної просопографії як спеціальної дисципліни: основні етапи;
4. «Колективний портрет» та його місце в історичному дослідженні;
5. Просопографія та генеалогія: взаємозв'язок дисциплін;
6. Просопографія та некрополістика: взаємозв'язок дисциплін;
7. Види просопографічного дослідження;
8. Перспективи розвитку просопографії.

### 8. Порядок оцінювання.

№	Назва теми	Всього балів	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Біографістики як спеціальна історична дисципліна, її дослідницький потенціал; термінологія, мета та завдання	10	6	-	4
2	Методика дослідження та жанри біографії	10	6	-	4
3	Джерела з для реконструкції біографії, їхня особливість	10	6	-	4
4	Історія та історіографія біографістики	10	6	-	4
5	Біографістика та спорідненні дисципліни	10	6	-	4
6	Просопографія як спеціальна історична дисципліна, її дослідницький потенціал;	10	6	-	4

	термінологія, мета та завдання				
7	Методика дослідження та види просопографічних студій	10	6	-	4
8	Джерела для просопографічного дослідження, їхня особливість	10	6	-	4
9	Історія та історіографія просопографії	10	6	-	4
10	Просопографія та спорідненні дисципліни	10	6	-	4
<b>Разом за курс</b>		<b>100</b>	<b>60</b>	<b>-</b>	<b>40</b>

### РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Модулі	I	II	Разом (балів)
Бали	0 – 50	0 – 50	0 – 100
Лекції	0 – 30	0 – 30	0 – 60
Практичні заняття	–	–	–
Самостійна робота	0 – 20	0 – 20	0 – 40
Підсумковий контроль			залік

### Критерії

#### оцінювання знань студентів за вимогами ЄКТС:

**а) робота на лекції** (до 6 балів);

- ведення конспекту лекції (до 5 балів)

**б) самостійна робота**

- письмові відповіді на питання самоконтролю (до 20 балів)

- реферат або міні-дослідження (до 20 балів)

**Робота на лекції** оцінюється за наступними критеріями: відвідування лекційних занять; повнота, грамотність, послідовність, структурованість і логічність ведення конспективних



записів. Наявність усіх компонентів роботи на лекції та присутність студента на лекційних заняттях може бути оцінена до 6 балів; неохайне оформлення конспекту лекцій, неповне відображення лекційного матеріалу у конспекті, часткова відсутність студента на лекційних заняттях – від 1 до 3 балів.

### **Самостійна робота** з навчального курсу

Самостійна робота здійснюється: 1) у вигляді самоконтролю, передусім передбачає опрацювання відповідей на серію ключових питань до кожного з модулів; 2) у вигляді виконання реферативних завдань і/чи міні-досліджень *за проблематикою, погодженою з викладачем.*

Самостійна робота оцінюється до 20 балів по кожному із модулів у залежності від складності, рівня виконання та ступеня засвоєння матеріалу.

Студент за бажанням може обрати один із двох варіантів самостійної роботи: а) *письмові відповіді* на вибрані питання (*не менше п'яти питань*) самоконтролю; б) *написання реферату чи міні-дослідження* з орієнтованого переліку. *Завдання самостійної роботи та теми рефератів по кожному модулю визначаються викладачем.* Студент може запропонувати *власну тему реферату, проте має обов'язково узгодити її з викладачем.*

**Реферат і/або міні-дослідження** оцінюється за такими критеріями: відповідна наявність базових елементів композиції – вступу (виразного формулювання теми та проблеми, провідної мети, завдань, інформації про дослідницький інструментарій, стратегію авторського викладу й ін.), основної частини, поділеної на розділи й параграфи із проміжними висновками, заключної частини й підсумкових висновків, списку літератури та джерел із повним бібліографічним описом (не менше 15 бібліографічних позицій). *Лімітується використання web-ресурсів (не більше 5-ох позицій) з обов'язковим включенням до списку літератури із зазначенням режиму доступу (URL) та дати звернення.*

### **9. Шкала оцінювання: національна та ECTS**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	
83-89	B	добре	

<b>75-82</b>	<b>C</b>		зараховано
<b>68-74</b>	<b>D</b>	задовільно	
<b>60-67</b>	<b>E</b>		
<b>35-59</b>	<b>FX</b>	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
<b>0-34</b>	<b>F</b>	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

## 10. Перелік питань, винесених на залік

На заліку *враховується як присутність і робота на лекціях, так і виконання самостійної роботи.*

Залік відбувається у *форматі усної співбесіди* в очному режимі чи режимі відеоконференції на платформі Zoom. На залік виносяться два питання: із запропонованого нижче переліку. За потреби пропонуються додаткові/уточнюючі питання з обсягу навчального курсу (див. питання для самоконтролю) та/або щодо історіографічної основи конкретного магістерського проекту студента.

1. Терміни «біографіка» та «біографістика»: субординація, співвідношення, смисли;
2. Біографістика та влада: роль дисципліни в обслуговуванні інтересів аристократії та монархів;
3. Основні жанри біографії;
4. Методика роботи над біографічним дослідженням;
5. Джерельна база для реконструкції біографії; види джерел, їхня особливість, класифікації;
6. Основні вітчизні енциклопедичні проекти як частина розвитку біографістики;
7. Основні здобутки вітчизняної біографістики;
8. Українські науково-дослідні установи у царині біографістики та їхній внесок у науку;
9. Наукова біографія та художня біографія: основні особливості, спільне та різне;
10. Біографістика та інші спеціальні історичні дисципліни;
11. Біографістика та просопографія: співвідношення дисциплін;
12. Просопографія як окрема галузь історичної науки;
13. Здобутки вітчизняної просопографії;

14. Основні завдання просопографічного дослідження;
15. Джерельна база для просопографічного дослідження; види джерел, їхня особливість, класифікації;
16. Методика просопографічного дослідження;
17. Просопографія та історична наука;
18. Основні перспективи розвитку просопографії.

## **11. Політика курсу.**

Студент зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися, мати адекватний зовнішній вигляд, *завчасно виконувати потрібну технічну підготовку та перевірку пристроїв* (ноутбуків, ПК, планшетів) і *програмних продуктів (налаштування параметрів входження, звуку, відео й ін.)* до занять у дистанційному режимі.

У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку дирекції Навчально-наукового інституту. Пропущені заняття відпрацьовуюся протягом терміну, який визначається викладачем. Студент зобов'язаний систематично та своєчасно виконувати завдання самоконтролю. Заохочується активна участь у навчальному процесі.

## **12. Політика академічної доброчесності.**

Дотримання академічної доброчесності передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань і завдань самоконтролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх персональних потреб і можливостей);

- точні посилання на відповідні джерела інформації, коли використовуються авторські ідеї, концепти, поняття, категорії, твердження, візії та теорії;

- обов'язкові посилання на конкретну працю чи джерело у випадку цитування, а також запозичення важливих фактографічних відомостей, оціночних суджень, пояснювальних коментарів і т.п.;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики і стратегії досліджень, опрацьовану літературу, джерела інформації, зокрема web-ресурси з вказівкою часу звернення та режиму доступу (URL).

## **13. Рекомендована література**

## Основна

1. *Беленький И.Л.* Биография и биографика в отечественной культурноисторической традиции // История через личность: историческая биография сегодня. – М., 2005. – С. 37–54;
2. Біографістика в контексті сучасних історичних та історіографічних досліджень: Харківський історіографічний збірник. – Харків, 2003. – Вип. 6. – 192 с.;
3. *Валевский О.Л.* Основание биографики. – К., 1993. – 110 с.;
4. *Вильсон А.* Биография как история. М., 1970. – 16 с.;
5. *Голубович И.В.* Биография: силуэт на фоне Humanities (Методология анализа в социогуманитарном знании). – Одесса, 2008. – 372 с.;
6. *Дашкевич Я.* Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії // Дашкевич Ярослав. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. – Львів, 2011. – С. 238–244;
7. *Миколецкий Г.Л., Лютиц Г., Енгельс-Яноши Ф.* Биография и историческая наука. М., 1970. – 13 с.;
8. *Миронець Н., Старовойтенко І.* Просопографія // Спеціальні історичні дисципліни: довідник. – К., 2008. – С. 424–431;
9. *Мейлах Б.С.* Биография как методологическая проблема // Человек науки. – М., 1974. – С. 45–56;
10. *Петрова М.* Просопография как специальная историческая дисциплина на примере авторов Поздней Античности. Микробий Феодосий и Марциан Капелл. – СПб., 2004. – 230 с.;
11. *Петровская И.Ф.* Биографика. Введение в науку и обозрение источников биографических сведений о деятелях России 1801–1917 годов. – СПб., 2010. – 384 с.;
12. *Попик В.І.* Біографістика // Спеціальні історичні дисципліни: довідник. – К., 2008. – С. 94–103;
13. *Попик В.І.* Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. – К., 2013. – 520 с.;
14. *Старовойтенко І.* Просопографічний портрет особистості у контексті сучасних завдань біографічних та історичних досліджень // Українська біографістика. – 2008. – № 4. – С. 50–66.;
15. *Старовойтенко І.* Просопографія: підходи до трактування змісту наукової дисципліни в історіографії // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2006. – Число 13. – С. 6–27;
16. *Чишко В.С.* Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. К., 1996. – 240 с.

## Додаткова

17. *Брайчевська О.А., Ляшко С.М., Чижко В.С.* Про традиції та джерелознавчу базу національної школи біографістики (кінець Х – початок ХХ ст.) // Українська біографістика. – 1996. – Вип. 1. – 29–44;
18. *Веревкина А.Н.* Общие биографические и библиографические словари зарубежных стран. – М., 1970. – 70 с.;
19. Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання: колективна монографія / В.І. Попик (кер. проекту), Н.І. Любовець, О.М. Яценко, С.М. Ляшко та ін.]. – К., 2016. – 272 с.;
20. *Кауфман И.М.* Русские биографические и библиографические словари. – М., 1955. – 754 с.;
21. *Куриленко Т., Ляшко С.* Інститут біографічних досліджень: напрями діяльності // Бібліотечний вісник. – 1998 – № 5. – С. 53–56;
22. *Лосиевский И.Я.* Научная биография писателя: Проблемы интерпретации и типологии. Х., 1998. – 424 с.;
23. *Ляшко С.* Біографістика чи біографіка? // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 2. – С. 32–35;
24. *Ляшко С.* Біографічна довідкова справа в Україні (60-ті рр. ХІХ – 40-і рр. ХХ ст.): Нариси історії. – Запоріжжя, 2006. – 84 с.;
25. *Ляшко С.* До питання просопографії // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: Наукові праці НБУ ім. В.І. Вернадського. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 444–447;
26. *Ляшко С.* Українські біографічні довідкові видання ХІХ–ХХ століття: історичні та теоретико-методичні засади. – Запоріжжя, 2010. – 288 с.;
27. *Світленко С.* Просопографічні джерела про діячів соціально-революційного народництва в Україні 70-х рр. ХІХ ст. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 1998. – Число 2. – С. 60–79.

## 14. Web-ресурси

*Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України*

<http://history.org.ua/uk>

*Енциклопедія сучасної України*

<http://esu.com.ua/>

*Енциклопедія історії України*

<http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>

<http://www.nbu.gov.ua/node/578>

*Інститут біографічних досліджень НБУ ім. В.І. Вернадського*